

LIIKENNE- JA VIESTINTÄVALIOKUNNAN MIETINTÖ 17/2010 vp

Hallituksen esitys laiksi Luotsausliikelaitoksen muuttamisesta osakeyhtiöksi

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 16 päivänä syyskuuta 2010 lähettänyt liikenne- ja viestintävaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen laiksi Luotsausliikelaitoksen muuttamisesta osakeyhtiöksi (HE 130/2010 vp).

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- neuvotteleva virkamies Mika Mäkilä, liikenne- ja viestintäministeriö
- budjettineuvos Esko Tainio, valtiovarainministeriö
- apulaisjohtaja Seppo Reimavuo, Kilpailuvirasto

- liikennepäällikkö Valtteri Laine, Liikenteen turvallisuusvirasto
- toimitusjohtaja Matti Pajula, Luotsausliikelaitos
- toimitusjohtaja, merikapteeni Joakim Håkans, Baltic Pilot Ltd.
- puheenjohtaja Antti Rautava ja varatuomari Ilmari Haapajoki, Luotsiliitto
- toimitusjohtaja Olof Widén, Suomen Varustamot ry.

Lisäksi kirjallisen lausunnon ovat antaneet

- oikeusministeriö
- työ- ja elinkeinoministeriö
- Suomen Konepäällystöliitto
- Suomen Laivanpäällystöliitto
- Suomen Satamaliitto.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki Luotsausliikelaitoksen muuttamisesta osakeyhtiöksi.

Esityksen mukaan Luotsausliikelaitos muutettaisiin valtion kokonaan omistamaksi osakeyhtiöksi.

Valtioneuvosto oikeutettaisiin luovuttamaan Luotsausliikelaitoksen hallinnassa oleva omaisuus ja toiminta perustettavalle osakeyhtiölle.

Esitys liittyy valtion vuoden 2011 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan vuoden 2011 alusta.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Yleisperustelut

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää esitystä tarpeellisenä ja tarkoituksenmukaisena. Perustettava osakeyhtiö on esityksen mukaan valtion erityistehtävää hoitava yhtiö, jolla on laissa säädetty tehtävä ja sitä koskevat velvoitteet. Yhtiön toimiala on rajattu ehdotuksen 1 §:n 2 momentin mukaisesti ja yhtiön yhteiskunnallinen ohjaus järjestetään toimialalainsäädännön ja omistajaohjauksen kautta. Valiokunta puoltaa lakiehdotuksen hyväksymistä seuraavin huomautuksin ja muutosehdotuksin.

Valiokunta on käsitellyt tätä esitystä samanaikaisesti luotsauslain muuttamisesta ja vahingonkorvauslain 3 luvun 7 §:n kumoamisesta annetun hallituksen esityksen (HE 214/2010 vp) kanssa.

Yhtiöittämisen perusteet. Yhtiöittämistä on perusteltu Euroopan komission vuonna 2007 tekemällä päätöksellä (Valtion tuki N:o C 7/2006) ns. Tieliikelaitostapauksessa, jossa komissio katsoi liikelaitoksia koskevan konkurssisuojaan ja yhteisöverosääntöjen olevan valtioneuvoston suosittelemien harjoittamien pääsääntöisesti osakeyhtiömuodossa ja että toimivilla markkinoilla avoimessa kilpailutilanteessa tapahtuva valtion liikelaitosmuotoinen liiketoiminta yhtiöitetään. Tämän linjauksen mukaisesti hallinnonalalla on toteutettu mm. Ilmailulaitoksen, Merenkulkulaitoksen tuotantotoiminnan ja Varustamoliikelaitoksen yhtiöittämiset vuoden 2010 alusta lukien.

Valiokunta toteaa, että Luotsausliikelaitos ei toimi avoimessa kilpailutilanteessa, sillä liikelaitoksella on voimassa oleva monopoli luotsauslaitoksessa. Kyseistä monopolia ei esitetä muutettavaksi tällä esityksellä eikä edellä mainitulla hallituksen esityksellä HE 214/2010 vp. Valiokunta puoltaa yhtiöittämistä, sillä se mahdollistaa luotsausyhtiölle aiempaa selkeämmän

kustannuslaskennan, toimivan läpinäkyvyyden ja myös verotuksellisesti yhtäläiset toimintaedellytykset kaupallisilla markkinoilla toimimiselle. Muutos on luonnollinen jatke hallinnonalalla suoritetuille yhtiöittämisille ja edesauttaa omalta osaltaan luotsauslaitoksen monopolin purkamista, mikäli siihen vireillä olevan selvitystyön perusteella aikanaan päädytään.

Saadun selvityksen mukaan osakeyhtiölle asetettaisiin omistajaohjauksen kautta palvelusovaatimukset samalla tavalla kuin valtion liikelaitokselle. Palvelutavoitteet voisivat koskea esimerkiksi luotsauksen vasteaikoja, jotka ovat merkittäviä luotsauksesta riippuvan laivaliikenteen sujuvuudelle. Valiokunta pitää välttämättömänä korostaa, että toimintamuodon muutos ja yhtiömuotoiseen toimintaan liittyvät liiketaloudelliset arvot ja päätökset eivät saa vaikuttaa heikentävästi luotsauksen perimmäiseen tarkoitukseen, joka on alusliikenteen turvallisuuden edistäminen sekä alusliikenteestä ympäristölle aiheutuvien haittojen ehkäiseminen. Tämä on otettava huomioon sekä yhtiön toiminnassa että yhtiön omistajaohjauksessa.

Henkilöstövaikutukset. Esityksen tarkoitus on, että yhtiöittäminen ei sinänsä vaikuta henkilöstön määrään tai mahdollisiin sopeuttamistoimiin.

Asiantuntijakuulemisissa on ilmennyt, että jokainen yhtiöitettävien toimintojen henkilöstöön kuuluva siirtyy perustettavan osakeyhtiön työntekijäksi yhtiön perustamisesta lukien. Määräaikainen työsopimussuhteinen henkilöstö siirtyy määräajasta jäljellä olevaksi ajaksi yhtiön palvelukseen määräaikaiseen työsuhteeseen. Valiokunta pitää tätä erittäin tärkeänä merenkulun turvallisuudelle. Sillä varmistetaan nykyisen osaamisen ja tietotaidon siirtyminen ja riittävät henkilöresurssit muutosvaiheessa.

Hallituksen esityksen mukaan osakeyhtiöihin siirtyvän henkilöstön eläketurva vastaa nykyistä ansaittua eläketurvaa. Henkilöstön eläketurvan tason säilyttämiseksi perustettava osakeyhtiö ottaa erillisen lisäeläkevakuutuksen. Saadun selvi-

tyksen perusteella liikelaitoksessa erityiseläke-
iän omaavat työntekijät säilyttävät uudessa osa-
keyhtiössä erityiseläkejärjestelynsä.

Perustettavaan osakeyhtiöön sovelletaan yh-
teistoiminnasta yrityksissä annetun lain
(334/2007) mukaisia yhteistoimintavelvoitteita.
Asiantuntijakuulemisen perusteella osakeyhtiön
hallitukseen on tarkoitus nimetä henkilöstöä
edustava jäsen.

Valiokunta painottaa edellä esitettyjen henki-
löstöä koskevien muutosperiaatteiden toteutta-
mista myös käytännössä. Valtion kokonaan
omistaman yhtiön toiminnassa on tärkeää koros-
taa hyvän henkilöstöpolitiikan merkitystä, eri-
tyisesti nyt muutosvaiheessa. Osaava ja motivoi-
tunut henkilöstö on yrityksen toiminnan kannal-
ta kriittinen menestystekijä. Sen takia on tärkeä-
tä, että muutosvaiheessa taataan työntekijöiden
asema ja säilytetään hyvät neuvotteluyhteydet
työnantajan ja työntekijöiden kesken.

Yksityiskohtaiset perustelut

7 §. *Henkilöstön asema.* Saadun selvityksen
perusteella lakiehdotuksen 7 §:stä on ehdotuk-
sen viimeistelyvaiheessa jäänyt pois pykälään
tarkoitettu 2 momentti. Pykälän yksityiskohtai-
sten perustelujen mukaan työntekijöihin ja palve-
lussuhteen ehtoihin sovelletaan, mitä laissa sää-

detään tai sen nojalla säädetään tai määrätään ja
mitä yhtiötä sitovassa työehtosopimuksessa ja
työsopimuksessa sovitaan. Valiokunta ehdottaa
pykälään lisättäväksi tätä koskevan uuden 2 mo-
mentin.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella liikenne- ja viestintä-
valiokunta ehdottaa,

*että lakiehdotus hyväksytään muutoin
hallituksen esityksen mukaisena paitsi
7 § muutettuna (Valiokunnan muutos-
ehdotukset).*

Valiokunnan muutosehdotukset

7 §

Henkilöstön asema

(1 mom. kuten HE)

*Työntekijöihin ja palvelussuhteen ehtoihin
yhtiössä sovelletaan mitä laissa säädetään tai
sen nojalla säädetään tai määrätään ja mitä yh-
tiötä sitovassa työehtosopimuksessa ja työsopi-
muksessa sovitaan. (Uusi)*

Helsingissä 17 päivänä marraskuuta 2010

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Martti Korhonen /vas
jäs. Mikko Alatalo /kesk
Leena Harkimo /kok
Kalle Jokinen /kok
Risto Kuisma /sd
Lauri Kähkönen /sd
Mats Nylund /r

Pentti Oinonen /ps
Markku Pakkanen /kesk
Tero Rönni /sd
Ilkka Viljanen /kok
Anne-Mari Virolainen /kok
vjäs. Sari Palm /kd.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Kaj Laine.

VASTALAUSE

Perustelut

Luotsauksen perimmäiset tarkoitukset ovat alusliikenteen turvallisuuden edistäminen, ympäristönsuojelu ja ympäristövahinkojen estäminen. Luotsaus on osa yhteiskunnan peruspalveluja ja osa suomalaista perusinfrastruktuuria. Näiden periaatteiden valossa hallituksen esitys luotsausliikelaituksen muuttamisesta osakeyhtiöksi ei ole yhteiskunnan edun mukaista.

Nykyinen laki luotsauksesta on toiminut hyvin. Luotsaus ei ole liiketoimintaa, vaan merkittävä osa turvallisuuspalvelua. Yksityisoikeudellinen toimintamuoto kaventaisi yhteiskunnan kontrollimahdollisuuksia samanaikaisesti, kun esimerkiksi ympäristön suojelutarve toisaalta entisestään lisääntyy. Hallituksen esitys toisi riskitiedän voitontavoittelun ja meriturvallisuuden välille.

Yhteiskunta ei hyödy yhtiöittämisestä; taustalla onkin näkyvissä ideologinen valinta, ei

halu turvata peruspalvelu parhaalla mahdollisella tavalla. Vaikka hallituksen esityksessä kilpailua ei vielä tässä vaiheessa tuoda alalle, on selvää, että valtion osakemonopoli on vain hetken siirtymäkausi ennen varsinaista kilpailua. Tanska lukuun ottamatta kaikissa EU-maissa luotsaus on säädetty julkiseksi palveluksi ja luotsaus on joko koko maan tai luotsausalueiden tasolla annettu yksinoikeudella yhdelle toimijalle. Yhdysvalloissa luotsauskilpailua on kokeiltu sekä Alaskassa että Floridassa, mutta kummasakin osavaltiossa kilpailusta on luovuttu sen aiheuttamien ongelmien takia.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että lakiehdotus hylätään.

Helsingissä 17 päivänä marraskuuta 2010

Tero Rönni /sd
Martti Korhonen /vas
Risto Kuisma /sd

Lauri Kähkönen /sd
Pentti Oinonen /ps
Sari Palm /kd.